

eszméket. A második részben «a tanítás higiéneje» van, kellő rövidséggel és mégis minden fontos mozzanatra kiterjesztve; a harmadik rész: a testi nevelés ügye, az egésznek legfontosabb része, mégis túlságosan rövidre van szabva: 16 oldal! Ennyiből senki sem merít ösztönzést, még kevésbbé meggyőződéseket, melyek az ifjúság egészség-tanának e legfontosabb részében a jobbra törekvés útján elővezetnék! A többi fejezetekben, ilyen egészen elemi tárgyalásokhoz képest, sok olyan van, ami nem tartozik szorosan e munka tárgyához (pl. «a tanítók egészségi állapotának» tárgyalása közben sok olyan kóros állapot ismertetése, aminek az iskolához nincsen köze), ezek helyett mily sok fontos dolgot lehetett volna elmondani a testgyakorlás élet-tani alapjáról, hatásairól, ahogy azt Lagrange F. és mások régen s oly vonzó alakban cselekedték!

Szerzőnk sokat («multa») akart adni olvasójának s valóban jól érthető, mindenre kiterjeszkedő, megbízható vezetőt szolgáltatott értelmes családapák, tanítók s általában e tárgyban kezdő egyének részére. Kívánjuk, hogy a könyv sikere buzdítsa őt az említett alapos és nagy munka alkotására, amire — ha a sors kedvez — a meginduló nagy nemzeti megújulásban nagyobb szükségünk lesz, mint bármikor volt!

I. J.

Erwin Rausch: Geschichte der Pädagogik und des gelehrten Unterrichts im Abrisse dargestellt. IV. Aufl.; Leipzig, 1914.
206 l., 3 márká 40 pf.

A szerző bölcsészeti- és teológiai hallgatókat tartott szem előtt a vizsgálatra való előkészítés céljából. E célnak a mű tökéletesen meg is felel. Nem épült ugyan forráskutatásokon, de a neveléstörténet legújabb (német) irodalmát gondosan feldolgozta. A neveléstörténelemben még mindig nagy nehézség a tárgy mivoltának megfelelő korszakok felvétele. Itt leggyakrabban — kényszerűségből — nyomon követik a politikai vagy a művelődéstörténelem korszakait, vagy összekeverik a művelődéstörténeti szempontot a pedagógiai szemponttal. Szerzőnk Ziegler beosztásához áll legközelebb, csak hogy nem őt, hanem hat korszakot különböztet meg. Ezek a következők: 1. A középkor pedagógiája. 2. A humanizmus pedagógiája. 3. A humanisztikus iskolaügy hanyatlása. 4. A felvilágosodás kora. 5. A neohumanizmus kora. 6. Az iskolai reformért való harc. Tárgyalási módja rövid, lakonikus, csak a lényegre szorítkozó, de majd mindig jellemző és tárgyilagos. Igen kifejezők vezérszavai, összefoglalásai, párhuzamai. Így pl. a középkor egyházas nevelését e jelzőkkel illeti: klerikális, mechanikus, formalisztikus, nem pszichológiai, és ezek jelentését ki is fejti. Vagy

amikor szembeállítja a középkort a humanizmus korával, a világtudat különbségén kívül az esztétikai érzés átalakulását is konstatálja, mely szerinte a következőben nyilvánul: a középkor gondolkozása személytelen, a humanista irodalomban pedig az én nyomul előtérbe, amott a logikai tartalom, itt a szép forma a fő; ott általános formák és gondolatok a hagyományos keretben, ott elfordulás a hazaitól és népiestől, ezért sok különösség és mesterkéeltség; végül a középkor csupa humor, a humanizmus korában ellenben csak élc és csipkedés mutatkozik. Hasonlóképp pontokba foglalja a nagy pedagógusok főtanait és érdemeit, valamint az egyes rendszerek fény- és árnyoldalait.

Tekintve a kitűzött célt, nem lehet a szerző szemére hányni, hogy a német, illetőleg a porosz szempontot hangsúlyozza, azaz a németországi nevelés elméletét és gyakorlatát ismerteti legbővebben, hiszen könyvét német tanárjelölteknek szánta. De azt már igenis lehet hibáztatni, hogy a nevelés elméletét Herbarttal lezárja és azontúl (az utolsó fejezetben) már inkább csak a nevelés és oktatás szervezeti változásait adja elő. Az utolsó pedagógiai alkotás, melyről említést tesz, a «Jubiläumsstiftung für Erziehung und Unterricht», melyet a német császár mint porosz király 1913 márc. 18-án szentesített. Az alapítvány célja: Berlinben egy középponti gyűjtő-, tudósító- és a nevelés- és tanításügy minden ágát irányító szervezet megteremtése.

A Rauschéhoz hasonló kompendium nálunk is elkelne, természetesen a *hazai vonatkozások* kellő érvényesítésével, mert a maga idejében hézagpótló érdemes Browning ma már nem elégíthet ki minden követelést. Egyéb kisebb neveléstörténeti kézikönyveink (pl. Kiss-Kolumbán, Erdődi—Guzsvenitz) nem lépnek fel azzal az igénnyel, hogy egyetemi hallgatók kezébe kerüljenek. Pedig felette kívánatos, hogy tanárjelöltjeink az általános neveléstörténelem mellett a hazai iskolázás és nevelői elmélkedés fejlődésének főbb mozzanatairól is tudomást szerezzenek. Nagy monografiáink (Békefi, Fináczy, Molnár stb.) egy ilyen összefoglaló munkácska számára már előkészítették az alapot.

Szelényi Ödön.

A. Matthias: Krieg und Schule. Leipzig. 1915. S. Hirzel. 8° 52. 1.

Ez az érdekes füzet teljesen a német, háborús sovinizmus szülötte. Sok helyen tanulságos, kivált ránk magyarokra. Gondolatmenete a következő: A háborúnál rosszabb a henye békekorszak. Az örök béke csak álom. Akinak hazája van, azt meg is kell védelmeznie. A háború az akarat fegyelmezője. Apáinktól öröklött hazánk földjét meg kell védelmeznünk, ha ellenség támadja. A háborúnak nagy a nevelő hatása. A régi görögök és rómaiak nevelésének legfonto-